

האבולוציה המוקדמת של הדת

התפתחות הדת מתוך דחף הסגידה הפרימיטיבי אשר קדם לה איננה תלויה בהתגלות. פעולתה הרגילה של הדעת האנושית, תחת ההשפעה המכוונת של הרוחות סועדות הדעת השישית והשביעית – המהוות מתת מן הרוח האוניברסאלית – מספיקה בהחלט על-מנת להבטיח התפתחות שכזו.

ככל שהטבע הפך לאישי, לרוחני ולבסוף לאלוהי בתודעה האנושית, כך הפך בהדרגה פחדו הקדם-דתי המוקדם ביותר של האדם מפני איתני הטבע לדתי באופיו. לפיכך, הדת מן הסוג הפרימיטיבי הייתה תוצאה ביולוגית טבעית של כוח ההתמד הפסיכולוגי של דעת חייתית מתפתחת, לאחר שדעת שכזו הגתה זה מכבר במושגים של העל-טבעי.

1. מקריות: מזל טוב וביש-מזל

מלבד הדחף הטבעי לסגוד, נעוצים שורשי הדת האבולוציונית המוקדמת בהתנסויות האנושיות של המקריות – מה שמכונה מזל, התרחשויות נפוצות. האדם הפרימיטיבי צד את מזונו. ולעולם חלים שינויים בתוצאות הציד, ועובדה זו מהווה מקור לאותן חוויות אשר האדם מפרש כמזל טוב וקביש-מזל. מקריות לא טובה היוותה גורם משמעותי ביותר בחייהם של גברים ונשים, אשר חיו באופן מתמיד על הקצה המאיים של קיום מסוכן ומטריד.

האופק האינטלקטואלי המוגבל של הפרא מרכז את תשומת ליבו במקריות במידה כזו שהמזל הופך לגורם מתמיד בחייו. תושביה הפרימיטיביים של אורנטיה נלחמו על קיומם, לא על רמת חייהם; הם חיו חיי סכנה שבהם המקריות שיחקה תפקיד חשוב. האימה המתמדת מפני אסון בלתי-ידוע ובלתי-נראה היה תלוי כענן של ייאוש מעל לפראים הללו, ענן אשר האפיל, למעשה, על כל הנאה; הם חיו בפחד מתמיד שמא יעשו דבר אשר יביא להם מזל רע. הפראים בעלי האמונות הטפלות תמיד פחדו מפני רצף של מזל טוב; הם ראו במזל טוב מעין זה אות וודאי לאסון ממשמש ובא.

האימה הקבועה הזו מפני ביש המזל הייתה משתקת. מדוע לעבוד קשה ולקצור ביש-מזל – שום דבר בעבור משהו – כאשר אדם יכול לנוע ולנווד ולהיתקל במזל טוב – משהו בעבור כלום? האנשים אשר אינם חושבים שוכחים את המזל הטוב – הם מתייחסים אליו כאל מובן מאליו – אך הם זוכרים בכאב את ביש המזל.

בתחילה חי האדם בחוסר וודאות ובפחד מתמיד מן המקרה – ממזל הביש. החיים היוו משחק מרגש של מזל; הקיום היה בבחינת הימור. אין להתפלא על כך שאנשים מתורבתים-חלקית עדיין מאמינים במזל ומגלים נטייה מקדמית מתמשכת להימורים. האדם הפרימיטיבי נע הלך ושוב בין שני עניינים רבי-עוצמה: התשוקה לקבל משהו בתמורה לשום-דבר והפחד לא לקבל דבר בתמורה למשהו. וההימור הזה של הקיום היה העניין הראשי והקסם העילאי בדעתו של הפרא המוקדם.

הרועים המאוחרים יותר שמרו על אותן השקפות על אודות המקריות והמזל, בעוד שהחקלאים, אשר הגיעו לאחריהם, היו מודעים יותר ויותר כי היבולים הושפעו במישרין מדברים רבים אשר לאדם הייתה אך מעט שליטה עליהם, או שלא הייתה לו שליטה כלל. החוואי מצא את עצמו קורבן לבצורת, לשיטפונות, לברד, למזיקים ולמחלות צמחים, כמו גם לחום ולקור. ומכיוון שכל ההשפעות הטבעיות האלה השפיעו על שיעור העושר של היחיד, הן נחשבו כמזל טוב או כביש-מזל.

מושג זה של המקריות והמזל חדר בעוצמה לפילוסופיות של עמי קדם. ואפילו בזמנים האחרונים כתוב בספר חוכמת שלמה: "שִׁבְתִּי וְרָאָה תַּחַת הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ וְלֹא לַגְּבוּרִים הַמְלַחֲמָה, וְגַם לֹא לַחֲכָמִים הַלָּחֶם וְגַם לַנְּבוֹנִים הָעוֹשֶׁר, וְגַם לַיּוֹדְעִים הַחֵן: כִּי עַתָּה יִפְגַּע יִקְרָה

את כלם. כי לא ידע האדם את עתו, כדגים נאחזים במצודה רעה, וכצפרים אֶחָזוּת בִּפְחִ; כֵּהֶם יִקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם הָמָּה, לַעֲתָ רָעָה כְּאֶשֶׁר תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פֶּתָאִם".

2. הפיכתה של המקריות לאישית

החרדה הייתה מצבה הטבעי של הדעת הפראית. כאשר גברים ונשים נופלים קורבן לחרדה יתרה, הם פשוט חוזרים אחורה למצב הטבעי של אבותיהם הקדמונים הרחוקים; וכאשר החרדה מכאיבה הלכה למעשה, היא מעכבת את הפעילות ותמיד גורמת לשינויים אבולוציוניים ולהתאמות ביולוגיות. הכאב והסבל הינם הכרחיים לאבולוציה המדורגת.

המאבק לחיים הוא כה כואב עד ששבטים מפגרים מסוימים עדיין מייללים ומקננים עם כל זריחת חמה חדשה. האדם הפרימיטיבי שאל את עצמו כל הזמן, "מי הוא המייסר אותי?" ומכיוון שלא מצא מקור חומרי למסכנות, פנה לעבר הסבר רוחני. וכך נולדה הדת מתוך הפחד מן המסתורין, מתוך יראת הבלתי-נראה ומתוך אימת הבלתי-ידוע. כך הפך הפחד מן הטבע לגורם במאבק הקיום, בתחילה בשל המקריות ולאחר מכן בשל המסתורין.

הדעת הפרימיטיבית הייתה לוגית, אך הכילה רעיונות מעטים בלבד אשר ניתן היה לקשר ביניהם באופן אינטליגנטי; דעתו של הפרא הייתה בלתי-מחונכת ולחלוטין נעדרת תחכום. אם מאורע אחד הגיע לאחר מאורע אחר, הפרא החשיב אותם כסיבה ותוצאה. מה שהאדם המודרני מחשיב כאמונה טפלה היה אצל הפרא בורות פשוטה. האנושות למדה לאיטה כי אין בהכרח קשר בין התכליות לבין התוצאות. בני האדם מתחילים להבין רק כעת כי תגובות הקיום מופיעות בין המעשים לבין תוצאותיהם. הפרא מתאמץ להאניש כל דבר בלתי-מוחשי ומופשט, וכך הפכו הן הטבע והן המקריות לאישיות בדמות רוחות רפאים – רוחות – ולאחר מכן בדמות אלים.

באופן טבעי, האדם נוטה להאמין במה שהוא מחשיב כדבר הטוב ביותר עבורו, במה שנמצא בתוך תחום העניין המיידי או הרחוק שלו; האינטרס העצמי מאפיל במידה רבה על ההיגיון. ההבדל בין דעתו של הפרא לבין זו של האדם המתורבת הוא יותר הבדל של תוכן מאשר של טיב, יותר של מידה מאשר של איכות.

ואולם, להמשיך ולשייך דברים אשר קשה להבינם לגורמים על-טבעיים אינו אלא דרך נוחה ועצלה להתחמק מכלל צורות העבודה האינטלקטואלית הקשה. מזל הינו מונח אשר הוגדר אך ורק על-מנת לכסות על מה שלא ניתן היה להסבירו בתקופה כלשהי של הקיום האנושי; הוא מציין את אותן תופעות אשר האדם אינו מסוגל, או אינו רוצה, לרדת לעומקן. מקריות הינה מילה המסמנת כי האדם בור מדי, או עצל מדי, מכדי לקבוע את הגורמים. אנשים מתייחסים להתרחשויות טבעיות כאל תאונה או כביש-מזל אך ורק כאשר הם נעדרים סקרנות ודמיון, כאשר הגזעים הינם נעדרים יוזמה והרפתקנות. חקירת תופעות החיים משמדה במקדם או במאוחר את אמונת האדם במקריות, במזל ובמה שמכונה תאונות, ומחליפה אותן ביקום של חוק וסדר, יקום שבו גורמים מובחנים מקדימים את כל התוצאות. וכך מתחלף הפחד מפני הקיום באושר של החיים.

הפרא התבונן בכלל הטבע כדבר חי, כאילו דבק בו משהו. האדם המתורבת עדיין בועט באותם עצמים דוממים אשר עומדים בדרכו ונתקלים בו, ומקלל אותם. האדם הפרימיטיבי מעולם לא התייחס לדבר כאל מקרי; הכול היה מכון תמיד. עבור האדם הפרימיטיבי היה התחום של הגורל, של פעולת המזל, של עולם הרוחות, בלתי-מאורגן ואקראי כשם שהייתה החברה הפרימיטיבית. המזל נחשב כתגובה הגחמנית וההפכפכה של עולם הרוחות; ומאוחר יותר, כהומור של האלים.

אך לא כל הדתות התפתחו מן האנימיזם. מושגים אחרים של העל-טבעי התקיימו בה בעת שהתקיים האנימיזם, ואמונות אלה הובילו אף הן אל עבר הפולחן. הנטוֹרָלִיזְם איננו דת – הוא הינו הצאצא של הדת.

3. המוות – הבלתי ניתן להסבר

מסמך 86

המוות היה בבחינת ההלם העילאי עבור האדם המתפתח, היה זה השילוב המבלבל ביותר בין המקריות למסתורין. לא קדושת החיים היא אשר עוררה פחד, אלא הולם המוות, והפחד הזה טיפח את הדת ביעילות. בקרב הפראים המוות הגיע על-פי-רוב כתוצאה של אלימות, וכך הפך המוות הבלתי-אליים למסתורי יותר ויותר. המוות כסוף הטבעי והצפוי של החיים לא היה ברור לתודעתם של האנשים הפרימיטיביים, ונדרשו לו לאדם עיניים על-גבי עיניים על-מנת להבין כי המוות הינו בלתי-נמנע.

האדם הקדום קיבל את החיים כעובדה, בעוד שהוא התייחס אל המוות כאל אסון מסוג כזה או אחר. בקרב כלל הגזעים קיימות אגדות על אודות אנשים אשר לא מתו, שריד למסורות המוקדמות ביחס למוות. בדעת האנושית כבר היה קיים המושג המעורפל של עולם רוחות מבלבל ובלתי-מאורגן, ממלכה שממנה הגיע כל מה שאינו מובן בחיים האנושיים, והמוות התווסף לרשימה הארוכה הזו של תופעות בלתי-מוסברות.

בתחילה הייתה שגורה האמונה לפיה כלל המחלות האנושיות והמוות הטבעי נבעו מהשפעות של רוחות. אפילו כיום מתייחסים מספר גזעים מתורבתים למחלות כאל דבר אשר נוצר "בידי האויב", והם נעזרים בטקסים דתיים על-מנת לחולל ריפוי. מערכות תיאולוגיות מאוחרות ומורכבות יותר עדיין מייחסות את המוות לפעולת עולם הרוחות, וכל אלו הובילו לדוקטרינות כדוגמת החטא הקדמון ונפילתו של האדם.

היו אלה ההבנה של חוסר האונים אל מול איתני הטבע, לצד ההכרה בחולשה האנושית אל מול אסונות המחלה והמוות, אשר הניעו את הפרא לבקש סיוע בעולם העל-חומרי, עולם שאותו דמיון במעורפל כמקור של תהפוכות החיים המסתוריות האלה.

4. המושג של הישרדות-המוות

המושג של שלב על-חומרי של האישיות בת התמותה נולד כתוצאה מן הקישור הבלתי-מודע והאקראי לחלוטין בין מאורעות בחיי היום-יום לבין החלום על רוח הרפאים. החלימה במקביל של כמה מחברי השבט על מנהיג אשר הלך לעולמו, נחשבה כהוכחה לכך שהמנהיג הזקן אכן חזר בצורה כזו או אחרת. כל אלו היו מציאותיים עד מאוד עבור הפרא, אשר היה מקיף מחלומות שכאלה נוטף זיעה, רועד וצוח.

החלום כמקור לאמונה בקיום עתידי, מסביר את הנטייה לדמיין תמיד דברים בלתי-נראים במושגי הדברים הנראים. ובהמשך לכך, המושג החדש הזה של חלום-החיים-העתידיים-כרוח החל להוות נוגדן יעיל לפחד המוות הנלווה לאינסטינקט הביולוגי של השימור-העצמי.

האדם הקדום היה אף עסוק עד מאוד בנשימתו, במיוחד באזורי האקלים הקרים, שם לבשה הנשיפה דמות ענן. *נשימת החיים* נחשבה לתופעה האחת אשר הבדילה בין החיים למתים. האדם ידע שהנשימה יכולה לעזוב את הגוף, וחלומותיו על עשיית דברים שונים ומשונים בעודו ישן שכנעו אותו כי היה דבר-מה בלתי-חומרי ביציר האנוש. הרעיון הפרימיטיבי ביותר על אודות הנשימה האנושית, רוח הרפאים, נגזר ממערכת הרעיונות של הנשימה-חלום.

לבסוף תפש הפרא את עצמו ככפילות – גוף ונשימה. הנשימה פחות הגוף הייתה שקולה לרוח, לרוח רפאים. בעוד שרוחות הרפאים, או הרוחות, היו בהחלט ממקור אנושי, הן נחשבו לעל-אנושיות. ונדמה כי אמונה זו בקיומן של רוחות חסרות גוף, העניקה הסבר לכל ההתרחשויות הבלתי-שגרתיות, יוצאות הדופן, הנדירות והבלתי-מוסברות.

הדוקטרינה הפרימיטיבית על אודות ההישרדות לאחר המוות לא היוותה בהכרח אמונה בחיי נצח. הוויות אשר לא יכלו לספור אחרי המספר עשרים התקשו עד מאוד לתפוש את האינסופיות ואת הנצח; לעומת זאת, הם חשבו על גלגולים חוזרים ונשנים.

הגזע הכתום נטה במיוחד להאמין בגלגול נשמות ובהתגשמות-מחדש-בגוף. מקורו של רעיון ההתגשמות-מחדש-בגוף הינו בהבחנה בדמיון התורשתי ובדמיון בתכונות שבין צאצאים

מסמך 86

לקודמיהם. המנהג של קריאת שם ילד על שם הסבים, או על שם אחרים אשר קדמו לו, נובע מן האמונה בגלגול נשמות. בזמנים מאוחרים יותר האמינו כמה מן הגזעים כי האדם מת בין שלוש לשבע פעמים. ניתן למצוא אמונה זו (שארית מהלימוד של אדם על אודות העולמות העליונים) ושרידים רבים אחרים של דת של התגלות, בין הדוקטרינות המגוחכות של הברברים של המאה העשרים.

האדם הקדום לא התעסק ברעיונות של גיהנום או של עונש עתידי. הפרא ראה את החיים העתידיים ממש כאלו אשר חי בהווה, פחות המזל הרע. מאוחר יותר נהגו גורלות שונים עבור רוחות הרפאים הטובות ועבור הרוחות הרעות – גן העדן והגיהנום. אך מכיוון שגזעים פרימיטיביים רבים האמינו כי בני האדם נכנסים לחיים הבאים ממש כפי שעזבו את אלו הנוכחיים, הם לא אהבו את הרעיון שיזדקנו ויתנונו. הזקנים העדיפו להירצח לפני שיהפכו חולים יתר-על-המידה.

כמעט לכל קבוצה היה רעיון שונה על אודות גורלה של נשמת רוח הרפאים. היוונים האמינו כי לאנשים חלשים יש ככל הנראה נשמות חלשות; וכך הם המציאו את האַדס כמקום ראוי שבו תוכלנה להתקבל נשמות חלשות מעין אלה; למיני האדם החלשים הללו היה גם לכאורה צל קצר יותר. האנדיטים המוקדמים חשבו שרוחות הרפאים שלהם שבו לארצות המולדת של אבותיהם. הסינים והמצרים האמינו פעם כי הנשמה והגוף נותרים יחדיו. בקרב המצרים הובילה אמונה זו לבנייה מוקפדת של המצבה ולמאמצים לשימור הגוף. אפילו אנשים מודרניים מנסים לעצור את ריקבון המתים. העברים סברו כי תעתיק רוחי של היחיד ירד לשאול; הוא לא יכול היה לחזור לארץ החיים. הם אכן ביצעו את צעד ההתקדמות החשוב הזה בדוקטרינת האבולוציה של הנשמה.

5. המושג של רוח הרפאים-נשמה

החלק הבלתי-חומרי של האדם כונה בשמות שונים: רוח רפאים, רוח, צל, פנטום, צל רפאים ולאחרונה – נשמה. בתחילה הייתה הנשמה כפילת החלום של האדם; היא הייתה זהה לחלוטין לבן התמותה לכל דבר ועניין, למעט העובדה שלא הגיבה למגע. האמונה בכפילי החלום הובילה במישרין למסקנה כי בנוסף לבני האדם, לכל הדברים הייתה נשמה, בין אם הם חיים ובין אם הם דוממים. מושג זה נטה לבסס את האמונות ברוחות הטבע למשך זמן ממושך; בעיני האסקימוסים עדיין לכל דבר בטבע יש רוח.

ניתן היה לשמוע ולראות את נשמת רוח הרפאים אך לא ניתן היה לגעת בה. חיי החלום של הגזע התפתחו בהדרגה והרחיבו את הפעילויות של עולם הרוחות המתפתח הזה, עד אשר המוות נחשב בסופו של דבר כ"השבת הנפש". כל השבטים הפרימיטיביים, למעט אלו אשר היו מעט מעל לרמת בעלי-חיים, פיתחו מושג כזה או אחר של הנשמה. עם התקדמות הציוויליזציה, מושג זה על אודות הנשמה, מושג של אמונה טפלה, מתחסל, והאדם תלוי לחלוטין בהתגלות ובהתנסות הדתית האישית לגיבוש הרעיון החדש שלו על אודות הנשמה כיצירה משותפת של דעת בן התמותה יודע-האל ושל הרוח האלוהית אשר שוכנת בו, מכוון המחשבה.

בני התמותה המוקדמים לא הצליחו להבחין בין המושגים של רוח שוכנת ושל נשמה בעלת טבע אבולוציוני. הפרא היה מבולבל במידה רבה באשר לסוגיה האם רוח הרפאים של הנשמה הינה חלק מן הגוף או שמא סוכנות חיצונית אשר השתלטה עליו. היעדר המחשבה ההגיונית אל מול הסיבוכיות מסבירה את חוסר העקביות הגדול הקיים בהשקפות הפרא על אודות נשמות, רוחות רפאים ורוחות.

הקשר בין הנשמה לגוף נחשב כקשר שבין הניחוח לפרח. אנשי קדם האמינו שהנשמה יכולה לעזוב את הגוף בדרכים שונות, כגון:

1. התעלפות רגילה וארעית.

2. שינה, חלימה טבעית.

מסמך 86

3. תרדמת ואובדן ההכרה הנלווים למחלות ולתאונות.

4. מוות, עזיבה לתמיד.

הפרא החשיב את העיטוש כניסיון כושל של הנשמה לחמוק מן הגוף. כאשר הגוף היה ער וערני, הוא יכול היה לסכל את ניסיון הבריחה של הנשמה. מאוחר יותר נלוותה לכל התעטשות ברכה דתית כלשהי, כדוגמת "אלוהים יברך אותך!"

בתקופה המוקדמת של האבולוציה נחשבה השינה כהוכחה לכך שרוח הרפאים של הנשמה יכולה להיעדר מן הגוף, והאמונה הייתה כי ניתן לקרוא לה בחזרה באמצעות קריאה או צעקה בשמו של האדם הישן. בצורות אחרות של אובדן הכרה הסברה הייתה כי הנשמה הרחיקה יותר, ואולי אף מנסה לברוח לתמיד – מוות ממשמש ובא. החלומות נחשבו כהתנסויותיה של הנשמה בזמן השינה, בעת שהיא נעדרת באופן ארעי מן הגוף. הפרא מאמין שחלומותיו הינם מציאותיים ממש כמו כל חלק אחר מהתנסויותיו בשעת הערות. אנשי קדם נהגו להעיר את הישנים בהדרגה, כך שיינתן לנשמה זמן לחזור חזרה אל תוך הגוף.

לכל אורך העידנים עמדו בני האדם בהשתאות נוכח חזיונות הלילה, ואף העברים לא יצאו מכלל זה. הם אכן האמינו שאלוהים מדבר אליהם בחלומות, למרות שמשה ציווה אותם אחרת. ואכן צדק משה, משום שחלומות רגילים אינם האופן שבו משתמשות אישיות עולם הרוח בשעה שהן מבקשות לתקשר עם הוויות חומריות.

אנשי קדם האמינו שנשמות יכולות לחדור לתוך בעלי-חיים ואפילו לתוך עצמים דוממים. האמונות האלה על אודות ההזדהות עם בעלי-חיים הגיעו עד לרעיונות כדוגמת האדם-זאב. אדם יכול היה להיות אזרח שומר חוק במשך היום, ואולם כאשר נרדם, יכולה נשמתו להיכנס לתוך זאב, או בעל-חיים אחר, על-מנת לשוטט ולבזוז במהלך הלילה.

האנשים הפרימיטיביים סברו כי הנשמה הייתה קשורה לנשימה, ושאיכויותיה יכלו להינתן, או להיות מועברות, באמצעות הנשימה. ראש השבט האמיץ יכול היה לנשוף על הרך הנולד ובכך להעניק לו אומץ. בקרב הנוצרים המוקדמים כלל טקס מתן רוח הקודש נשיפה על משתתפי הטקס. אמר סופר תהילים: "בְּדָבַר אֱלֹהִים שָׁמַיִם נִעְשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָאִם". במשך תקופה ארוכה היה שגור המנהג לפיו הבן הבכור ניסה לתפוש את נשימתו האחרונה של אביו הגוסס.

לאחר מכן הגיע הצל, וממנו פחדו ואותו העריצו ממש כמו הנשימה. ההשתקפות של האדם במים נחשבה לעיתים אף היא כהוכחה לקיום הכפיל העצמי, ומפני המראות התייראו ביראת כבוד של אמונות טפלות. אפילו כעת אנשים מתורבתים רבים עדיין מפנים את המראה אל עבר הקיר במקרה של מוות. שבטים מפגרים מסוימים עדיין מאמינים שהכנתן של תמונות, ציורים, דגמים או דמויות, מסלקת חלק מן הנשמה, או את כולה, מן הגוף; ולפיכך הם הינם אסורים.

הנשמה זוהתה על-פי-רוב עם הנשימה, אך היא גם מוקמה על-ידי אנשים שונים בראש, בשיער, בלב, בכבד, בדם ובשומן. "צעקת דמי הבל מן האדמה" מבטאת את האמונה אשר רווחה באותה עת בנוכחותה של רוח רפאים בדם. בני שם לימדו כי הנשמה שוכנת בשומן הגוף, ובקרב רבים חל טאבו על אכילת שומן מן החי. ציד ראשים היה שיטה לתפיסת נשמתו של האויב, כמו גם הקרקוף. בזמנים האחרונים נחשבו העיניים כחלון הנשמה.

אלו אשר האמינו בדוקטרינה של שלוש או ארבע נשמות האמינו שאובדן של נשמה אחת גרם לחוסר-נוחות, של שתי נשמות – למחלה, ושל שלוש – למוות. נשמה אחת חיה בנשימה, אחת בראש, אחת בשיער, אחת בלב. החולים צוו להתהלך בחוץ בתקווה שיוכלו לתפוס מחדש את נשמותיהם התועות. המרפאים הגדולים ביותר היו אמורים להחליף את נשמתו החולה של אדם באחת חדשה, "לידה מחדש".

ילדיו של בָּאדוֹן פיתחו אמונה בשתי נשמות, הנשימה והצל. הגזעים הנוֹזִים הראשונים התייחסו לאדם כאילו הוא מורכב משני אנשים, נשמה וגוף. פילוסופיה זו על אודות הקיום האנושי השתקפה

מסמך 86

לאחר מכן בהשקפתם של היוונים. היוונים עצמם האמינו בשלוש נשמות; הצמחית אשר שכנה בקיבה, החייתית אשר שכנה בלב והאינטלקטואלית אשר שכנה בראש. האסקימוסים מאמינים כי לאדם שלושה חלקים: גוף, נשמה ושם.

6. הסביבה של רוח-רפאים-נשמה

האדם ירש סביבה טבעית, רכש סביבה חברתית ודמיין סביבה של רוחות רפאים. המדינה מהווה את תגובת האדם לסביבתו הטבעית, הבית, לסביבתו החברתית, ואילו הכנסייה לסביבתו המדומה של רוחות הרפאים.

בשלב מוקדם ביותר בהיסטוריה של האנושות, האמונה במציאויות של העולם הדמיוני של רוחות הרפאים ושל הרוחות הפכה לאוניברסאלית, ועולם רוחות חדש ומדומיין זה הפך לגורם רב-עוצמה בחברה הפרימיטיבית. החיים המנטאליים והמוסריים של האנושות כולה השתנו לעד בשל הופעתו של גורם חדש זה בחשיבה ובפעולה האנושית.

אל תוך ההנחה העיקרית הזו אשר מקורה באשליה ובבורות, דחס הפחד של בני התמותה את כלל האמונות הטפלות ואת הדת של האנשים הפרימיטיביים, אשר הופיעו לאחר מכן. עד לזמני ההתגלות הייתה זו הדת היחידה של האדם, וכיום, רבים מגזעי העולם מחזיקים אך ורק בדת אבולוציה גסה זו.

עם התקדמות האבולוציה נקשר המזל הטוב ברוחות טובות ואילו ביש המזל נקשר ברוחות רעות. חוסר הנוחות של הסתגלות מאולצת לתנאי סביבה משתנים נחשב כביש-מזל, לחוסר שביעות רצון של רוחות הרפאים. האדם הפרימיטיבי פיתח לאיטו את הדת מתוך הדחף המולד שלו לסגוד, ומתוך התפישה השגויה שלו את המקריות. על-מנת להתגבר על אירועים מקריים אלו, מספק האדם המתורבת תכניות ביטוח; במקום הרוחות הבדויות והאלים הגמגמניים ממקם המדע המודרני אקטואר בעל הבנה מתמטית.

כל דור שחולף מחייך נוכח האמונות הטפלות הטיפשיות של קודמיו, בעוד שהוא עצמו ממשיך ומשתעשע ברעיונות מופרכים מעיקרם על אודות המחשבה והפולחן, רעיונות אשר ימשיכו לשעשע בחיור את הדורות המוארים אשר יבואו לאחריו.

ואולם, בסופו של דבר החלה דעתו של האדם הפרימיטיבי להתמלא במחשבות אשר התעלו מעל לכל דחפיו הביולוגיים הטבעיים; לבסוף עתיד היה האדם לפתח אמונות חיים אשר תתבסס על יותר מאשר תגובותיו לגירויים חומריים. ראשיתה של פילוסופיית חיים פרימיטיבית החלה מגיחה. אמות מידה על-טבעיות לחיים היו עתידות להופיע, שכן אם רוח הרפאים גורמת למזל רע בשעת כעסה ולמזל טוב בשעה שהיא נהנית, על האדם לווסת את ההתנהגות האנושית בהתאם. ולבסוף התפתח המושג של נכון ושגוי; וכל אלה התרחשו הרבה בטרם אירעה התגלות כלשהי בכדור הארץ.

עם הופעת המושגים הללו החל המאבק הארוך והבזבזני לרצות את הרוחות אשר אף-פעם אין ניתן לרצותן, שעבוד העבדות לפחד הדתי האבולוציוני, אותו בזבוז של מאמץ אנושי לטובת מצבות, מקדשים, קורבנות וכוהנים. היה זה מחיר נורא ואיום, אך הוא היה שווה את מחירו, שכן הודות לו השיג האדם מודעות טבעית של נכון ושגוי יחסיים; נולדה לה האתיקה האנושית!

7. תפקוד הדת הפרימיטיבית

הפרא חש את הצורך בביטוח, ולפיכך שילם ברצון את הפרמיות המכבידות של הפחד, האמונה הטפלה, האימה והמתנות לכוהנים, כסוג של ביטוח קסום מפני ביש המזל. הדת הפרימיטיבית היוותה פשוט תשלום פרמיות ביטוח כנגד הסכנות שטומן בחובו היער; האדם המתורבת משלם פרמיות חומריות כדי לבטח את עצמו מפני התאונות של התעשייה ומפני הדרישות הנובעות מצורות החיים המודרניות.

מסמך 86

החברה המודרנית מעבירה את עסקי הביטוח מידי הכוהנים ומידי הדת וממקמת אותם בעולם הכלכלה. הדת מעסיקה את עצמה יותר ויותר בביטוח החיים שמעבר לקבר. האנשים המודרניים – או לפחות האנשים החושבים שביניהם – מפסיקים לשלם פרמיות מבוזבזות אשר נועדו לשלול במזל. הדת מעפילה לאיטה לרמות הפילוסופיות הגבוהות יותר, וזאת בניגוד לתפקודה הקודם כתוכנית ביטוח מפני מזל ביש.

ואולם, רעיונות דת עתיקים אלו מנעו מבני האדם מלהפוך לפטליסטים ולפסימיסטים חסרי תקנה; הם האמינו כי לכל הפחות הם יכולים לעשות דבר-מה על-מנת להשפיע על הגורל. הדת של הפחד מפני רוחות הרפאים שכנעה את בני האדם שהם חייבים לשלוט בהתנהגותם, וכן שקיים עולם על-חומרי אשר שלט בגורל האנושי.

הגזעים המודרניים המתורבתים רק החלו להגיח מן הפחד מפני רוחות הרפאים כגורם המסביר את המזל ואת חוסר השוויון המצוי בקיום. האנושות משיגה שחרור מן השעבוד להסבר שלה את ביש המזל באמצעות רוח-הרפאים. אך בעוד שבני האדם מוותרים על הדוקטרינה השגויה הגורסת גורם מסוג של רוח לתהפוכות החיים, הם מדגימים נכונות מפתיעה לקבל לימוד מופרך כמעט באותה מידה אשר מעודד אותם לשייך חוסר-שוויון אנושי לחוסר התאמה פוליטי, לחוסר צדק חברתי ולתחרות בתעשייה. ואולם, עד כמה שחקיקה חדשה, נדבנות בשיעור גדל וארגון מחודש של התעשייה הינם טובים כשלעצמם, הם לא יכולים לפצות על עובדות הלידה ותאונות בחיים. אך ורק הבנה של העובדות האלה ותפעול חכם שלהן במסגרת חוקי הטבע יאפשרו לאדם להשיג את מבוקשו ולהימנע מן הבלתי-רצוי. ידע מדעי אשר מוביל לפעולה מדעית הינו הנוגדן היחידי למה שמכונה חולי אקראי.

התעשייה, המלחמה, העבדות והממשל האזרחי הופיעו כתגובה לאבולוציה החברתית של האדם בסביבתו הטבעית; בדומה לכך, הופיעה הדת כתגובתו לסביבה הדמיונית של עולם רוחות הרפאים הבדיוני. הדת הייתה התפתחות אבולוציונית של קיום-עצמי, והיא פעלה, על-אף שהמושג שלה היה שגוי בייסודו ולחלוטין חסר-היגיון.

הדת הפרימיטיבית הכשירה את קרקע הדעת האנושית, באמצעות כוחו רב העוצמה של הפחד הכוזב, למתת של כוח רוחני אמיתי ממקור על-טבעי, הוא מכוון המחשבה. ומני אז עמלים המכוונים האלוהיים על-מנת להתמיר את הפחד מפני האל לאהבת האל. יתכן שהאבולוציה הינה איטית, אך היא תמיד יעילה.

[הוצג על-ידי כוכבת ערב של נבאדון.]